

---

# *Hoe een magnetiserende varkensboer de Hoge Raad der Nederlanden misleidde*

*Cees Renckens, Fons Prince en Broer Scholtens*

**Een magnetiseur/varkenshouder uit Noord-Brabant heeft de belastinginspecteur van Kantoor Oss en vervolgens rechters tot aan de Hoge Raad dingen voorgespiegeld die afwijken van de werkelijkheid (zie ook dit nummer, p.35)<sup>1</sup>. Het leverde hem btw-vrijstelling op, waar alternatieve genezers volgens de letter van de wet eigenlijk geen recht op hebben. De geaccordeerde btw-vrijstelling van magnetiseur W. van D. is gebaseerd op leugens en berust grotendeels op juridisch drijfzand. Rechters lieten zich voornamelijk leiden door het zogeheten Europese Solleveld-arrest over fiscale neutraliteit. Het gebeurde eerder. Sinds 2007 is er een tiental vergelijkbare aanvechtbare uitspraken geweest die lieten zien hoe rechters enige basale medische kennis ontberen.<sup>2</sup> Met de nationale wetgeving in de hand hoeven rechters echter helemaal niet machteloos toe te kijken en kunnen ze ons inziens kwakzalvers wel degelijk btw-vrijstelling onthouden.**

**L**aten we de feiten nog even op een rij zetten. In maart 2015 werd in cassatie door de Hoge Raad geoordeeld dat magnetiseur Van D. vrijgesteld moest worden van btw-betaling omdat zijn diensten, bestaande uit magnetiseren en 'psychotherapie', gelijkwaardig mochten worden geacht aan die van psychologen en psychiaters. De alternatieve genezer deed met succes een beroep op het neutraliteitsbeginsel. De uitspraak had overigens nog betrekking op de periode van voor 2013. [<http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:HR:2015:744>].

Van D. dreef, volgens zijn inschrijving in het Handelregister van de Kamer van Koophandel (KvK), sinds januari 2002 een eenmansbedrijf als paranormaaltherapeut en varkenshouder. Hij ontving op 25 juni 2009 een naheffingsaanslag omzetbelasting over het tijdvak van 1 januari 2004 tot en met 31 december 2007. Zijn aangifte was in eerste instantie door de Belastingdienst geaccepteerd en aldaar heeft niemand in twijfel getrokken of hij dat geld wel met zijn paranormale praktijk – en niet met een andere niet vrijgestelde activiteit – had kunnen verdienen en er heeft kennelijk ook geen boekencontrole plaatsgevonden.

De naheffingsaanslag bedroeg € 82.135 en werd vergezeld van een beschikking over heffingsrente tot een bedrag van € 10.581 (de hoogte van de naheffing wijst op een gemiddelde jaaromzet van € 100.000).

Nadat de belastinginspecteur Van D.'s bezwaren tegen deze heffingen ongegrond had verklaard, maakte hij de zaak aanhangig bij de rechtbank te Breda, bijgestaan door een fiscaal juridisch adviesbureau, een bedrijf dat is gespecialiseerd in de varkenssector. In februari 2012 oordeelde de rechtbank dat er geen aanleiding was hem btw-vrijstelling te verlenen. Van D. ging in hoger beroep dat werd behandeld door het gerechtshof in Den Bosch. De uitspraak volgde op 18 april 2013. Het hof was van oordeel dat de gespreksbehandelingen van de magnetiseur zijn te kwalificeren als 'diensten door psychologen' zoals bedoeld in artikel 11, lid 1, aanhef en onderdeel g, ten eerste, van de Wet OB 1968. Het magnetiseren van de man is naar nationaal recht wel belast met omzetbelasting, vindt het hof. Maar op de keper beschouwd, stelt het hof, kan belanghebbende ten aanzien van al zijn werkzaamheden vrijstelling van omzetbelasting ontlenen aan 'een rechtstreekse werking van de richtlijnbevestigingen' (artikel 13, letter A, lid 1, aanhef en onderdeel c, van de Zesde Richtlijn respectievelijk artikel 132, lid 1, aanhef en onderdeel c, van de Btw-richtlijn). Het hof vernietigde met deze verwijzing naar het neutraliteitsprincipe de naheffingsaanslag. De staatssecretaris van Financiën tekende vervolgens cassatie aan tegen dit arrest bij de Hoge Raad.

## DE INGEBRACHTTE ARGUMENTEN IN DE RECHTSZAKEN

Hieronder citeren wij alle argumenten/stukken die door Van D. en zijn raadsliden zijn ingebracht en die in de diverse uitspraken zijn te lezen. Zie ook het btw-artikel van Renckens op [www.kwakzalverij.nl](http://www.kwakzalverij.nl).

### **Bij de rechtbank te Breda (uitspraak febr. 2012).**

1. Belanghebbende heeft een opleiding tot paranormaal therapeut gevolgd aan het Johan Borgman College te Amsterdam (hierna: HJBC). Hij behaalde het diploma in 2001. De opleiding van het HJBC is niet geaccrediteerd als hbo-opleiding bij de Nederlands-Vlaamse

Accrediteringsorganisatie (hierna: NVAO). De Commissie Alternatieve Geneeswijzen van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid heeft vastgesteld dat de opleiding bij HJBC van een hbo-niveau is. Blijkens de studiegids 2011/2012 wordt gestreefd naar NVAO-accreditatie en zijn er voorbereidingen voor getroffen, maar het is (en was in 2001 toen belanghebbende zijn diploma haalde) niet gerealiseerd.

2. De naheffingsaanslag bedroeg € 82.135, wijzend op een opgegeven omzet van plm. € 100.000 per jaar.

3. Hij bezit een praktijklicentie 2009 en 2010 van de Vereniging van Natuurgeneeskundige Therapeuten (VNT, eerder VNG) en een licentie van het hbo-register beroepsbeoefenaren natuurlijke gezondheidszorg waarin wordt aangegeven dat belanghebbende is ingeschreven als registertherapeut en onderhevig is aan het tuchtrecht van de Stichting Tuchtrecht Beroepsbeoefenaren Natuurlijke Gezondheidszorg (hierna: TBNG).

4. Een verklaring van drs. J.J.L. Delahaij, directeur van het HJBC van 27 januari 2012 waarin deze bevestigt dat het HJBC onderwijs geeft op hbo-niveau, staat geaccrediteerd in het Centraal register Kort Beroepsonderwijs (CRKBO) [<https://www.crkbo.nl/>]. En de federatie Opleidingen Natuur Geneeswijzen (FONG) en dat een aanvraag van de accreditatie door de NVAO in voorbereiding is.

5. Belanghebbende heeft ter zitting geloofwaardig gesteld dat hij door middel van magnetiseren patiënten behandelt met lichamelijke en geestelijke klachten, in het algemeen na verwijzing door een (huis)arts of psycholoog en dat zijn diensten worden vergoed door de ziektekostenverzekeraars.

### **Bij het gerechtshof Den Bosch (uitspraak april 2013).**

6. Belanghebbende behandelt zes- tot zeven-duizend patiënten per jaar. Ze komen bij hem terecht via mond-tot-mondreclame of na verwijzing door huisartsen, psychologen en kinderartsen. Behalve magnetiseren zou hij ook 'psychotherapie' geven.

7. Op de voorpagina van de studiegids 2011/2012 van het HJBC staat onder meer het volgende vermeld: 'Parttime beroepsopleidingen. Paranormaal therapeut (hbo-niveau)'.

8. Het HJBC heeft bij de Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (hierna: de NVAO) een

aanvraag ingediend voor accreditatie van de door belanghebbende gevolgde opleiding. Op deze aanvraag heeft de NVAO ten tijde van het sluiten van het onderzoek ter zitting nog geen beslissing genomen.

9. De VNT waarborgt de kwaliteit van de aangesloten leden op de volgende manieren: elk lid heeft een door de VNT erkende opleiding gevolgd; elk lid heeft een opleiding medische basiskennis op hbo-niveau afgerond; met elk potentieel lid wordt een individueel toelatingsgesprek gevoerd; en er wordt ondersteuning geboden in de vorm van intercollegiale toetsing en geaccrediteerde nascholing. De VNT hanteert een beroepscode en tuchtrechtelijke regels.

10. Belanghebbende is ingeschreven in het RBNG-register als Registertherapeut BNG(r) (...) en is onderhevig aan het tuchtrecht van de Stichting Tuchtrecht Beroepsbeoefenaren Natuurlijke Gezondheidszorg (TBNG)

11. Circa dertig zorgverzekeringsmaatschappijen vergoeden de kosten van belanghebbendes behandelingen. Tot 2013 werden deze kosten vergoed uit de basisverzekering. Vanaf 2013 worden deze kosten uitsluitend vergoed, indien en voor zover patiënten daarvoor aanvullend zijn verzekerd. Belanghebbende dient zijn facturen niet in bij de verzekeringsmaatschappijen, maar stuurt zijn facturen naar de patiënten, die op hun beurt de facturen kunnen indienen bij hun verzekeringsmaatschappij.

## DE ARGUMENTEN DOOR ONS GEWOGEN

Ad 1. Het HJBC is een niet rijks gesubsidieerde opleiding. De bewering dat er onderwijs op hbo-niveau wordt gegeven komt geheel uit de koker van het HJBC zelf. Dat de Commissie Alternatieve Geneeswijzen van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid (CAG NRV) zou hebben gesteld dat haar opleiding op hbo-niveau staat, is nergens in het geciteerde rapport<sup>3</sup> terug te vinden. Het HJBC wordt in dat hele rapport, daterend uit 1990(!), zelfs nergens genoemd, het schetst slechts de randvoorwaarden waaronder een alternatief therapeut als hbo-er aan het werk zou kunnen. De NRV, en tegelijkertijd zijn CAG, zijn in 1995 opgeheven. De adviezen van de CAG NRV vonden geen gehoor in de politiek en kregen daarom geen vervolg.

Ad 2. Vakgenoot-magnetiseurs die wij spra-

ken, noemen een praktijkomzet van 100.000 euro per jaar ongelofelijk en ongeloofwaardig hoog voor dit vakgebied.

Ad 3. Koepels en instellingen als de VNT, de RBNG en TBNG zijn niet erkend door het ministerie van Volksgezondheid (VWS) en ontberen elke wettelijke basis. Zij dienen slechts om indruk te maken op de zorgverzekeraars, patiënten en politici. Ze bieden geen garantie van kwaliteit. Iedereen in Nederland kan een clubje, vereniging of stichting oprichten met een dure naam, een register beginnen, zichzelf therapeut noemen, opleidingen aanbieden of een 'tuchtcollege' instellen en de term 'op hbo-niveau' hanteren.

Het gerechtshof Leeuwarden<sup>4</sup> oordeelde in 2011 over het – vergelijkbare – tuchtrecht van de Nederlandse Vereniging van Klassiek Homeopaten (NVKH) als volgt: 'Het tuchtrecht is weliswaar beledigd bij een commissie die zelfstandig opereert en wordt voorgezeten door een onafhankelijk jurist, maar de overige twee leden van de tuchtcommissie dienen homeopaten te zijn die lid zijn van de NVKH. De maatregelen die ingevolge het tuchtrecht genomen kunnen worden, kunnen naast waarschuwing, berisping en boete hoogstens ontzegging van het lidmaatschap van de NVKH behelzen'. Het op deze wijze georganiseerde tuchtrecht biedt volgens het Hof geen kwaliteitswaarborg. Datzelfde kan mutatis mutandis gesteld worden over VNT en TBNG.

Ad 4. De opleiding van het HJBC zou zijn geaccrediteerd door het Centraal register Kort beroepsonderwijs (CRBKO) en de FONG. Dat de opleiding staat ingeschreven als 'hbo-opleiding' in het CRKBO achtte de rechtbank terecht niet van belang voor de kwalificatie ervan. Het CRKBO registreert immers alleen of er sprake is van een beroepsopleiding die als zodanig is vrijgesteld van omzetbelasting. Aansluiting van willekeurig welke alternatieve opleiding bij de FONG biedt geen enkele garantie voor het niveau van dat onderwijs, zie hiervoor onder Ad 3..

Ad 5. Hier noemt magnetiseur Van D. nog alleen (huis)artsen en psychologen als verwijzers. Voor het hof Den Bosch noemt hij ook kinderartsen als verwijzers. Hoewel dit argument alleen enige betekenis zou hebben als het om regelmatig voorkomende verwijzingen gaat en niet om een incidentele (alternatieve artsen verwijzen soms naar kwakzalvers), overtuigend bewijs voor

enige verwijzing ligt niet voor. Potentiële verwijzers ontkennen desgevraagd ten felste. Over de zorgverzekeraars later meer onder punt 11.

Ad 6. Belanghebbende zegt zes- tot zeven-duizend patiënten per jaar te behandelen. De fysieke onmogelijkheid van deze aantallen is in het eerdere artikel besproken. Omwonenden zeggen nooit iets van enige aanloop van patiënten te hebben gemerkt hetgeen, gezien de enorme aantallen, wel zou hebben gemoeten.

Ad 7. Elke (kwakzalvers-) opleiding mag zich aanprijzen als op hbo-niveau. Zich aanprijzen als hbo-opleiding is slechts toegestaan aan door de NVAO geaccrediteerde opleidingen.

Ad 8. Het HJBC zou in 2013 nog geen beslissing hebben vernomen op haar accreditatie-aanvraag bij de NVAO. De waarheid is dat men bij de NVAO eind 2015 nog geen aanvraag van het HJBC heeft gehad, zo meldt de NVAO. Er is dus nooit accreditatie aangevraagd!

Ad 9. Over de kwaliteitsbewaking van de VNT kan hetzelfde worden opgemerkt als onder Ad 3. Hoewel Van D. enkele dagen na de uitspraak van de Hoge Raad zijn bedrijf liquideerde, prijkt hij nog altijd als VNT-lid in hun boeken. Enig toezicht op wat hun leden uitvoeren, lijkt er niet te zijn.

Ad 10. Zie hiervoor de bezwaren als geformuleerd onder Ad 9.

Ad 11. Terwijl ons land nauwelijks dertig verschillende zorgverzekeraars kent, beweert belanghebbende dat zijn behandelingen tot 2013 zouden zijn vergoed uit het basispakket. De dominante zorgverzekeraars in Noord-Brabant, zijnde CZ en VGZ, hebben ons verzekerd dat zulks volstrekt onmogelijk is. Hoewel er in de periode 2004-2007 dus geen declaraties vanuit aanvullende verzekeringen aan de orde zouden zijn geweest, informeerden wij zekerheidshalve bij CZ en VGZ of daar in de boekhouding van de uitkeringen via de aanvullende verzekeringen wellicht een uitbijter met het geanonimiseerde profiel van Van D. te vinden was. Dit was niet het geval. VGZ hield dit destijds niet bij en kon ons daarover niets melden. Dat de cliënten van Van D. vanaf 2013 diens hulp zouden kunnen declareren bij hun aanvullende verzekering zegt in het geheel niets over de kwaliteit van die hulp, want verzekeraars stellen die pakketten vast op basis van economische overwegingen, ze hebben geen mening over de 'kwaliteit' en over al dan niet-werkzaamheid.

Samenvattend kan over deze argumentatie en feitelijke beweringen worden gesteld dat er zes irrelevant zijn (1, 3, 4, 7, 9, 10), een ongeloofwaardig (2) is en er vier zijn gelogen althans onwaar (5, 6, 8, 11).

## DE CASSATIEPROCEDURE BIJ DE HOGE RAAD

Na de uitspraak van het Bossche hof werden er door SP-Kamerlid (tevens arts) Henk van Gerven vragen gesteld aan de bewindslieden van VWS en van Financiën<sup>5</sup> Hij was bezorgd over deze rechterlijke gelijkstelling van magnetiseur aan psychologen en psychiaters en hij sprak zijn vrees uit dat Europa nu ging bepalen dat in ons land alternatieve genezers fiscaal bevoorrecht zouden gaan worden. Van Gerven vroeg zich af of de uitspraak ook gevolgen zou kunnen hebben voor andere categorieën alternatieve genezers. Uit de antwoorden blijkt dat de bewindslieden zich distantiëren van de uitspraak en kondigden aan in cassatie te zullen gaan tegen het arrest. Ook zou de uitspraak geen gevolgen hebben voor andere alternatieve genezers, zo oordeelden beide bewindslieden.

In cassatie is het slechts mogelijk te toetsen of het hof de wet goed heeft toegepast en worden de door het hof vastgestelde feiten als gegeven beschouwd. Feitelijke oordelen kunnen echter wel in cassatie worden bestreden als zij onbegrijpelijk zijn en dat was naar het oordeel van de regering het geval: het hof had immers de opleiding van de magnetiseur niet vergeleken met die van de academisch geschoolde psycholoog. De staatssecretaris betoogde voor de Hoge Raad dat het gerechtshof in Den Bosch zich onvoldoende had vergewist van het kwaliteitsniveau van de door de belanghebbende geleverde gezondheidskundige zorg (soms ook 'medische' zorg genoemd) en die eis mag de nationale overheid ook stellen naast het principe van fiscale neutraliteit. Het opleidingsniveau mag bij die kwaliteitstoetsing en -vergelijking een gewichtige rol spelen, maar volgens de Hoge Raad geen exclusieve. De raad constateerde: 'Het hof heeft hiervoor [bij de vergelijking van de kwaliteit, CR] in het bijzonder redengevend geacht dat (i) patiënten bij belanghebbende terecht komen na verwijzing door huisartsen, psychologen en kinderartsen, (ii) belanghebbende de opleiding 'Paranormaal Therapeut' op hbo-niveau heeft

gevolgd en beschikt over het bijbehorende diploma, en (iii) de kosten van de behandelingen van belanghebbende in aanmerking komen voor vergoeding door zorgverzekeringsmaatschappijen'. Aldus had het Bossche hof volgens de Hoge Raad, mede gelet op het arrest-Solleveld, een juiste maatstaf aangelegd. Onuitgesproken in het arrest, maar wel betoogd door de advocaat-generaal Van Hulten in haar Conclusie, was dat de vrijstellingswetgeving ook bedoeld was om de kosten van gezondheidskundige hulp niet onnodig hoog te maken en dat er bij de gunstig uitgevallen kwalitatieve beoordeling van de geboden alternatieve hulp gewezen allereerst kon worden gewezen op de drie hierboven genoemde omstandigheden. Daarnaast wees zij op het feit dat de magnetiseur/varkenshouder maar liefst zes tot zevenduizend patiënten per jaar behandelde, hetgeen er 'kennelijk op wees dat belanghebbendes behandelingen door de zorgontvangers werden gewaardeerd'. En in het Solleveld-arrest is er *expressis verbis* ook sprake van dat het de zorgontvanger is die mag zeggen dat hij een gelijkwaardig kwaliteitsniveau ervaart. De advocaat-generaal vroeg zich af of dit 'wel heel sterke subjectieve element' eigenlijk de bedoeling van de uitspraak van het Europese Hof was geweest. Hoe dit zij, op 27 maart 2015 bekrachtigde de Hoge Raad het arrest van hof in Den Bosch en veroordeelde de staatssecretaris tot de kosten.

In het vakblad voor fiscalisten *BNB*<sup>6</sup> publiceerde D.B. Bijl, oud-hoogleraar belastingrecht, tevens raadsheer in het Hof Amsterdam, dit jaar een noot over dit arrest van de Hoge Raad. Hij constateerde dat het voor rechters 'een ondankbare taak was om te oordelen over de kwaliteit van geboden geneeskundige verzorging van personen' en dat de rechter daarbij vanuit het wettelijke fiscale kader overstapt naar een medische beoordeling. Zulks zou van hen niet gevraagd mogen worden. Hij heeft ook 'wat moeite' met de passage in de uitspraak dat de diensten van belanghebbende zouden zijn vrijgesteld als zij zouden worden verricht door 'psychiaters, psychologen of elk ander (para)medisch beroep'. Hij kan zich goed voorstellen dat de (para-)medische wereld met gemengde gevoelens naar deze uitspraak kijkt en veronderstelt niet zonder reden dat de Vereniging tegen de Kwakzalverij in het arrest het 'ultieme bewijs ziet dat rechters er niets van snappen'. Bijl haalt ons hier de woorden uit de mond.

Bijl stelde in zijn noot dat het wettelijk kader vanaf 1 januari 2013 is veranderd en dat de criteria voor vrijstelling zijn aangescherpt. Over wat dat nu voor een Solleveld-achtige zou gaan betekenen, doet hij geen uitspraak. Zijn beschouwing richtte zich nog op de oude wetgeving.

Dat de uitspraak voor de belastingpraktijk en de jurisprudentie aanzienlijke gevolgen heeft, is nu al duidelijk. De belastingdienst verloor in 2015 vier zaken waarin alternatieve genezers vrijstelling van btw eisten en kregen. De lust om verder te procederen tegen in het gelijk gestelde alternatieve genezers is de belastingdienst inmiddels vergaan, zo blijkt uit de aankondiging van de dienst niet in cassatie te zullen gaan tegen de uitspraak in een btw-zaak tegen een arts-acupuncturist en te zullen gaan praten over het onderwerp met de beroepsorganisatie van chiropractoren. Deze laatste beroepsgroep won al eens een procedure waarin de rechter wees op de uitspraak van de Hoge Raad.<sup>6</sup> Mochten zich toch nog nieuwe rechtszaken gaan voordoen, dan dreigt elke rechter te gaan zwichten voor de verwijzing naar het Solleveld-arrest, waarvan de relevantie nu immers tot in de Hoge Raad is bevestigd. Overigens was dat al de rechtspraktijk sinds het arrest uit 2011 van het gerechtshof Leeuwarden dat als laatste een beroep van een belanghebbende op het Solleveld-arrest weerstond.<sup>7</sup>

## HOE NU VERDER MET MAGNETISEUR VAN D.?

De btw-vrijstelling kan, naar verluidt, magnetiseur Van D. niet meer worden ontnomen. Dit is echter niet het grootste pijnpunt van deze affaire. De casus demonstreert hoe gemakkelijk een alternatieve behandelaar onzin kan bedenken zonder te worden tegengesproken (hij immers 'stelde e.a.a. geloofwaardig', in het jargon van de rechters) en vervolgens de btw in zijn zak kan steken. Want zo is het hier gegaan: zowel het gerechtshof als de Hoge Raad hebben zich vergaand laten leiden door een drietal omstandigheden (verwijzers, opleidingsniveau en zorgverzekeraars) die naar hun oordeel pleitten in het voordeel van de kwakzalver, alsmede door de enorme patiënten-aantallen die door hem werden genoemd. Dit alles werd voor zoete koek geslikt terwijl uit het onderzoek van

de Vereniging tegen de Kwakzalverij blijkt dat alle vier veronderstelde ‘feiten’ op onwaarheid beruisten. Hier ontbrak node de inbreng van een medicus, die bij elk van die vier beweringen beslist direct argwaan had gekregen. Deze zaak zou daarom naar onze mening heropend moeten worden, hoe ongebruikelijk dit ook is in de belastingrechtspraak. Bovendien zou het interessant zijn te horen hoe de Hoge Raad aankijkt tegen zijn arrest met de kennis van nu.

Uitermate hinderlijk blijft dat volgens de Europese jurisprudentie van het Solleveld-arrest enerzijds de subjectieve beleving van de cliënt telt en anderzijds dat veel waarde wordt gehecht aan de vraag of twee te vergelijken vormen van gezondheidskundige zorg ‘met elkaar in concurrentie staan’. Dat is al gauw het geval. En Europese jurisprudentie weegt nu eenmaal zwaarder dan de nationale.

En is het dus vanaf nu in vergelijkbare procedures voor de rechter een routineklus geworden (altijd btw-vrijstelling geven met een beroep op het Solleveld-arrest) en betekent het voortaan een *free ride* voor elke alternatieve genezer? Of is er een uitweg te bedenken? Ons voorstel: in de toekomst zouden belastinginspecteurs en rechters, die oordelen over de kwaliteit van geboden alternatieve behandelmethode, moeten worden verplicht het oordeel van een BIG-geregistreerd arts van onbesproken reputatie, bijvoorbeeld aangewezen door de KNMG, in te winnen. Deze eis zou in een nieuwe wet verankerd moeten worden. Zo kan worden voorkomen dat

nog meer rechters zich knollen voor citroenen laten verkopen en alternatieve genezers fiscaal blijven bevoordelen. De verraderlijke manier waarop een magnetiserende varkensboer ons hoogste rechtscollege om de tuin heeft geleid, ligt nu op straat. Deze zaak zal er hopelijk toe leiden dat de wet zo wordt aangepast dat een herhaling van deze gang van zaken in de toekomst een stuk moeilijker zal worden. ●

De auteurs danken Laurens Dragstra voor zijn kritisch meelesen van dit artikel.

#### Noten

- 1 Scholtens c.s. Btw-magnetiseur hield er vreemde praktijken op na. *NTtdK* 2016, No 1, p.
- 2 Lichtzinnige rechterlijke uitspraken over btw op alternatieve geneeswijzen. [www.kwakzalverij.nl](http://www.kwakzalverij.nl)
- 3 Advies Beroepsuitoefening en Opleidingen Alternatieve Geneeswijzen. *NRV* publikatie 22/90.
- 4 ECLI:NL:GHLEE:2011:BQ2791
- 5 Beantwoording op 19 juni 2013 op schriftelijke vragen van het lid Van Gerven (SP), nummer 2013Z08866.
- 6 BNB 2015/117: Paranormaal therapeut vericht vrijgestelde medische prestaties. Noot door D.B. Bijl.
- 7 ECLI:NL:RBZWB:2015:3315  
ECLI:NL:GHLEE:2011:BQ2791.